

Arbitraż nadal popularny

Rozmowa z mecenasem Krzysztofem Falkiewiczem, Wiceprezesem Sądu Polubownego przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie

■ *Sądownictwo polubowne staje się obecnie jednym z najbardziej popularnych alternatywnych sposobów rozstrzygnięcia sporów, a począwszy od lat 90. widoczne jest rosnące zainteresowanie przedsiębiorców tematem arbitrażu. W minionym roku objął Pan funkcję Wiceprezesa stałego Sądu Polubownego przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie. Czy może Pan przybliżyć działalność tego sądu polubownego?*

– Na wstępie zacznę od wyjaśnienia podstawowego rozróżnienia sądów polubownych (arbitrażowych). Otóż sądy arbitrażowe mogą być sądami powołanymi przez same strony i wówczas są określane jako sądy *ad hoc* bądź funkcjonują jako sądy instytucjonalne (zwane też stałymi sądami polubownymi).

Stale sądy arbitrażowe, zarówno w Polsce, jak i w wielu innych państwach europejskich i pozaeuropejskich, są z reguły dobrze zorganizowane. Oprócz własnych regulaminów arbitrażowych, zawierających nowoczesne rozwiązania, prowadzą także listy z nazwiskami doświadczonych arbitrów oraz dysponują doświadczonym personelem administracyjnym, który potrafi zapewnić postępowaniom arbitrażowym właściwy i zgodny z regulaminem arbitrażowym bieg. Taki charakter ma np. stały Sąd Polubowny przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie, który należy do jednych z najstarszych stałych sądów polubownych w Polsce (w tym roku będzie obchodził jubileusz 20-lecia powstania). Sąd ten przy dużym wsparciu obecnych władz Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie (szczególnie Dziekanów Michała Stępniewskiego oraz Włodzimierza Chróścika) przechodzi począwszy od połowy zeszłego roku dużą metamorfozę, która ma nie tylko usprawnić jego funkcjono-

wanie, ale przede wszystkim umocnić pozycję tego Sądu Polubownego na mapie krajowego arbitrażu. Z inicjatywy nowych władz Sądu (Prezesa dr. Radosława L. Kwaśnickiego oraz Sekretarza Sądu Roberta Siwika) nasz Sąd Polubowny uzyskał też nowe Regulaminy, na podstawie których toczy się postępowanie arbitrażowe.

Został powołany nowy organ Sądu Polubownego, jakim jest Komitet Sądu Polubownego, który oprócz funkcji doradczych Prezydium Sądu, ma decydować o wpisie oraz skreśleniu z listy arbitrów Sądu Polubownego, co spowoduje, że na liście arbitrów Sądu Polubownego przy OIRP w Warszawie znajdą się osoby gwarantujące najwyższy poziom wiedzy oraz posiadające najwyższe standardy etyczne.

W skład tego Komitetu mają wchodzić wybitni znawcy problematyki arbitrażu. Obecnie członkami Komitetu Sądu Polubownego są m.in. prof. Michał Romanowski, dr Przemysław Drapała oraz dr Andrzej Tynel (Honorowy Prezes Sądu Polubownego).

Sąd Polubowny przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie w celu realizacji postawionych celów związanych z promocją polubownego rozstrzygnięcia sporów w niedługim czasie będzie posiadał własną stronę internetową (www.sadpolubowny.info.pl), na której znajdą się nie tylko informacje o bieżącej działalności Sądu Polubownego, ale również będą poruszane wiele teoretycznych i praktycznych zagadnień dotyczących arbitrażu.

■ *Na jakie najważniejsze cechy postępowania przed sądem polubownym zwróciłby Pan Prezes uwagę?*

– Sądownictwo polubowne posiada niewątpliwie wiele zalet, do których należy nie tylko poufność postępowania, procesy arbitrażowe odbywają się bowiem bez publiczności, w atmosferze bardziej bezpośredniej oraz w języku ustalonym przez strony. Nie można też zapomnieć o specyfice arbitrażu, który z natury rzeczy w większym stopniu sprzyja zażegnaniu sporu między stronami i tym samym nie przekreśla ich dalszej współpracy.

Poufność jest szeroko uznawana za jedną z istotnych i pożytecznych cech arbitrażu, która w przeciwieństwie do postępowania sądowego, które jest publiczne, może uchronić strony kontraktu od nieleżącego w ich interesie ujawnienia tajemnic handlowych oraz, co nie mniej istotne, pozwala na zminimalizowanie eskalacji konfliktu między stronami sporu. Poddawanie rozstrzygnięcia sporów sądom powszechnym może wiązać się dla stron z pewnym niebezpieczeństwem, związanym z brakiem znajomości przez sędziów państwowych niuansów różnego rodzaju stosunków gospodarczych czy społecznych. Ponadto może zostać nadszarpięta reputacja przedsiębiorcy, jeśli będzie on częstym uczestnikiem postępowań sądowych, co może niekorzystnie odbić się na pozyskiwaniu nowych kontrahentów. Takiej sytuacji może zapobiec właśnie poufność arbitrażu.

Wydaje się również, że w warunkach polskich na pierwszy plan wśród wskazanych powyżej zalet sądownictwa polubownego wysuwa się szybkość postępowania. Powszechnie znane są kłopoty sądów państwowych ze sprawnym i nierozciągniętym w cza-

istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa obrotu prawnego, gdyż długotrwałe postępowania sądowe niewczą niejednokrotnie sens dochodzenia praw przez stronę. Długotrwałość postępowania, przy wykorzystaniu wielu kruczków prawnych, staje się też często elementem „nacisku” na stronę przeciwną i ma skłonić ją do rezygnacji z dochodzenia jej praw.

Sądownictwo polubowne funkcjonuje w ramach autonomii woli stron, ponieważ sąd polubowny zastępuje z woli stron sąd państwowy i spełnia jego funkcję w zakresie rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy.

Przepisy o postępowaniu przed sądem polubownym dość duży nacisk kładą na problem równości praw, jakie przysługują stronom w postępowaniu arbitrażowym. Da się to odczuć zarówno na etapie zawierania umowy, jak i później, podczas rozpoznawania sprawy przez sąd polubowny. Po pierwsze bezskuteczne będą postanowienia zapisu na sąd polubowny naruszające zasadę równości stron, w szczególności uprawniające tylko jedną stronę do wytoczenia powództwa przed sądem polubownym. To samo dotyczy postanowień, które przyznają jednej ze stron umowy więcej uprawnień przy powołaniu sądu polubownego niż drugiej. Po drugie, w postępowaniu przed sądem polubownym strony powinny być traktowane równoprawnie. Każda z nich ma prawo do wysłuchania i przedstawienia swoich twierdzeń oraz dowodów na ich poparcie.

Istotne znaczenie dla odformalizowania postępowania arbitrażowego ma również fakt, iż zasadniczo nie występuje w tym postępowaniu prekluzja

Poufność jest szeroko uznawana za jedną z istotnych i pożytecznych cech arbitrażu, która w przeciwieństwie do postępowania sądowego, które jest publiczne, może uchronić strony kontraktu od nieleżącego w ich interesie ujawnienia tajemnic handlowych oraz, co nie mniej istotne, pozwala na zminimalizowanie eskalacji konfliktu między stronami sporu.

sie rozpoznawaniem zawisłych przed nimi spraw. Przewlekłość postępowań stanowi niejednokrotnie

w zakresie podnoszenia nowych twierdzeń i dowodów na ich poparcie.

Sąd polubowny przy rozpoznawaniu spraw nie musi, w odróżnieniu od sądu państwowego, ściśle stosować przepisów prawa materialnego, ale może oprzeć swoje orzeczenie na zasadach słuszności lub dobrej wiary.

■ *Podstawowym celem sądownictwa polubownego jest uzyskanie wyroku, który pod pewnymi warunkami jest zrównany z wyrokiem sądu powszechnego, a więc ma sens, gdy wyrok daje się bezzwłocznie wykonać. Jak przedstawia się obecnie wykonalność wyroków sądów polubownych?*

– W doktrynie przyjęła się definicja, w myśl której sąd polubowny jest sądem niepaństwowym, powołanym zgodną wolą stron do rozstrzygnięcia ich sporu wyrokiem mającym moc prawną na równi z wyrokiem sądu państwowego. To samo dotyczy ugody zawartej przed sądem polubownym. Ma ona taką samą moc jak ugoda zawarta przed sądem państwowym. Ten ostatni musi tylko stwierdzić wyko-

ny legalności. W takim przypadku nie powinno się pozabawiać stron możliwości skutecznego zareagowania przeciw takiemu wyrokowi i zaskarżenia go.

Tymczasem obecnie, jako słabą stroną arbitrażu krajowego podaje się zbyt długie postępowanie w sprawach skarg o uchylenie wyroku sądu polubownego, gdzie oprócz badania przesłanek formalnych sąd dokonuje nieraz merytorycznej oceny zasadności wyroku (bardzo często, gdy zarzuca się naruszenie zasad współżycia społecznego lub praworządności), mimo że orzeczenie wydane w wyniku skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego ma charakter kasacyjny. Moim zdaniem narusza to generalną zasadę autonomii sądownictwa polubownego.

■ *Czy można zatem w jakiś sposób usprawnić te procedury postarbitrażowe?*

– Na przewlekłość postępowania postarbitrażowego mają wpływ nadmiernie wydłużone terminy pro-

Wyroki sądów arbitrażowych są blokowane przez powolne procedury w sądach powszechnych. Dziś bardzo często bywa tak, że nadanie klauzuli wykonalności przez sąd powszechny trwa ponad rok, podczas gdy postępowanie arbitrażowe zwykle kilka miesięcy.

nalność wyroku wydanego przez sąd polubowny albo ugody przed nim zawartej. Wykonalność ta powinna odbywać się w sposób nie tylko skuteczny, ale przede wszystkim sprawny.

Tymczasem wyroki sądów arbitrażowych są blokowane przez powolne procedury w sądach powszechnych. Dziś bardzo często bywa tak, że nadanie klauzuli wykonalności przez sąd powszechny trwa ponad rok, podczas gdy postępowanie arbitrażowe zwykle kilka miesięcy.

Przed wszystkim sprzeciw budzą te przepisy, które – zapewne wbrew intencji twórców – mogą spowodować zwiększenie kontroli sądów państwowych nad sądami polubownymi, a w konsekwencji ograniczyć autonomię woli przedsiębiorców. Sądy polubowne nie powinny pozostawać całkowicie poza kontrolą, ponieważ może się zdarzyć, że np. wyrok wydano na grani-

cedury cywilnej. Na przykład skargę na rozstrzygnięcie polubowne strona może wnieść w ciągu trzech miesięcy od dnia doręczenia jej orzeczenia. Również w ciągu trzech miesięcy może wnieść o jego uzupełnienie, sprostowanie lub wykładnię. Potem rozpoczyna się procedura przed sądem rejonowym lub okręgowym, w zależności od wartości sporu, i postępowanie postarbitrażowe może trwać kilka lat. Dlatego, by przyspieszyć postępowanie przed sądami arbitrażowymi, należy moim zdaniem skrócić z trzech miesięcy do miesiąca czas, w którym strona może wnieść skargę na jego rozstrzygnięcie.

Skarg o uchylenie wyroków arbitrażowych oczywiście nie uniknie się, ważne jest, by nie stały się one sposobem na wypaczenie istoty sądownictwa arbitrażowego, które – jak to ciekawie i trafnie określił jeden ze znawców problematyki arbitrażu M. Tomaszewski – w odwiecznym zmaganiu mię-

dzy prawem słusznym (*ius aequum*) a prawem ścisłym (*ius strictum*) stoi niewątpliwie po stronie prawa słusznego.

■ **Ostatnie zmiany w kodeksie postępowania cywilnego z roku 2005 dały wielką nadzieję na rozwój szybszego i tańszego sądownictwa polubownego. Jednak praktyka ostatnich lat wskazuje, o czym Pan Prezes już wspominał, że nie wszystkie przepisy zdały sprawdzian swej użyteczności. Na jakie jeszcze przykłady zmian w zakresie sądownictwa polubownego wskazałby Pan Prezes?**

– Trzeba niewątpliwie dokonać dalszych zmian dotyczących procedury tej formy rozstrzygania sporów. Poza wspomnianym powyżej postulacie związanym ze skróceniem procedury dotyczącej skargi na uchylenie orzeczenia arbitrażowego, warto pokusić się o inne uwagi *de lege ferenda*.

Po pierwsze ustawę o arbitrażu przydałoby się uregulować w samodzielnym akcie prawnym, który nie tylko byłby doskonałą okazją do usprawnie-

nia jego funkcjonowania, ale byłby też sposobem promocji tej instytucji i podnosił jej rangę.

Drugą ważną kwestią, o której warto wspomnieć, jest stworzenie specjalnych wydziałów w sądach, które zajmowałyby się wyłącznie wyrokami sądów polubownych. Pozwoliłoby to na sprawniejsze uznawanie czy też wykonywanie wyroków arbitrażowych, które mogłyby „przejmować” więcej spraw do rozstrzygnięcia, co niewątpliwie odciążałoby sądy powszechne. Takimi sprawami mogłyby się zajmować wyselekcjonowane sądy apelacyjne.

Aktualne pozostają również postulaty środowiska prawniczego, aby sądom polubownym przysługiwało prawo nadawania orzeczeniu klauzuli wykonalności, a także wydawania zarządzeń tymczasowych (np. zabezpieczenia powództwa) bez kontroli ze strony sądów państwowych.

■ **Dziękuję za rozmowę.**

Katarzyna Zamorowska

Sąd Polubowny przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie (Sąd Polubowny) powołany został w dniu 5 grudnia 1991 r. i obecnie należy do jednych z najstarszych stałych sądów polubownych działających w Polsce.

Sąd Polubowny jest stałym sądem polubownym (arbitrażowym), działającym na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego oraz Regulaminu Sądu Polubownego, powołanym do rozstrzygania sporów powstałych pomiędzy stronami w związku z określonymi umownymi lub poziumownymi stosunkami prawnymi, poddany rozstrzygnięciu w ważnej umowie o arbitraż. Sąd Polubowny rozstrzyga spory o prawa majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe, mogące być przedmiotem ugody sądowej, z wyjątkiem spraw o alimenty.

Organami Sądu Polubownego obecnej kadencji są Prezes Sądu Polubownego, Komitet Sądu Polubownego oraz Sekretarz Sądu Polubownego.

Komitet Sądu Polubownego pełni funkcje doradcze przy Prezesie Sądu Polubownego oraz postanawia o wpisaniu na listę rekomendowanych arbitrów Sądu Polubownego. W skład Komitetu Sądu Polubownego wchodzi wybitni znawcy problematyki arbitrażu.

Sąd Polubowny w celu zapewnienia najwyższych standardów rozstrzygania sporów prowadzi listę arbitrów rekomendowanych Sądu Polubownego, na którą mogą być wpisane osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje do wykonywania funkcji arbitra.

Modelowa klauzula arbitrażowa: „Wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy lub powstające w związku z nią będą rozstrzygane przez Sąd Polubowny przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie stosownie do Regulaminu tego Sądu obowiązującego w dacie wniesienia pozwu”.

W celu uzyskania szczegółowych informacji na temat funkcjonowania Sądu Polubownego zapraszamy do bezpośredniego kontaktu z Sekretarzem Sądu Polubownego, panem Robertem Siwikiem (siwik.r@oirpwarszawa.pl)